

תל אביב

תמול שלשום

events, happenings – קורות
 anonymous – אלמוני
 youth – בחרות
 rabies – כלבת
 to follow – עוקב, לעקוב
 תהליך – process
 failing – כושל
 pioneership – חלוציות
 apprenticeship – השתלמות
 professional – מקצועי
 artisan painter – צבע-אומן
 repeating – חוזר ונשנה

to integrate – לשלב
 התבוננות – observation
 מתמקדת, להתמקד – to focus
 פורשת, לפרש – to spread out
 פלגים – סיעות – factions
 הישגים – achievements

למעשה – actually
 מישור – here: aspect
 מרמז, לרמז – to imply

מורכבות – complexity
 עלילה – plot
 רובד – layer
 דקות אבחנה – fine diagnosis
 תקופה – time period
 מכריעה – decisive

הרומן עוקב אחר קורותיו של יצחק קומר – אחד מחייליה האלמוניים של העלייה השנייה – החל מימי בחרותו בגליציה ועד למותו הטרגי ממחלת הכלבת בלב היישוב היהודי הישן בירושלים. בין לבין עוקב הסופר אחר תהליך עלייתו של יצחק ארצה, אחר ניסיונותיו הכושלים לממש את אידאל החלוציות בארץ ישראל, אחר סיפורי חברויותיו ואהבותיו, אחר תהליך השתלמותו המקצועית כצבע-אומן ואחר ניסיונותיו החוזרים ונשנים למצוא לעצמו בית בארץ ישראל.

ברומן הצליח עגנון לשלב בין שתי פרספקטיבות של ההתבוננות – הפרספקטיבה האישית והפסיכולוגית מתמקדת בדרכו האישית של יצחק, והפרספקטיבה הלאומית-קולקטיבית פורשת את הביוגרפיה של הדור, על פלגיו, סיעותיו, אתגריו, ערכיו, בעיותיו, כישלונותיו ו**הישגיו**.

ישנם הרבה פרטים אוטוביוגרפים בתמול שלשום, ולמעשה רבים רואים ביצחק קומר את עגנון עצמו. הפרטים האוטוביוגרפיים מופיעים הן במישור הישיר, והן במטפורי. למשל העלייה של יצחק לארץ ישראל מתאימה לזו של עגנון, תיאור משפחתו של קומר מרמז על משפחת צ'צ'קס (משפחתו של הסופר) בגולה, ועוד

הרומן שפורסם ב-1946 נחשב ליצירת מופת בספרות העברית כולה. מעבר להישגיו הספרותיים – מורכבות העלילה, שימוש במגוון רבדים של הלשון העברית, דקות אבחנה פסיכולוגית ושילוב ייחודי בין אירוניה לפתוס ובין ראליזם לסימבוליזם – הרומן מתאר את חיי היישוב העברי בארץ ישראל בתקופה המכריעה להקמתו ולהתפתחותו – תקופת העלייה השנייה.

שיי עגנון

תמול שלשום

כל סיפוריו של שמואל יוסף עגנון

מתוך: "תמול שלשום", מאת ש"י עגנון

תמול שלשום

38

יז

ספינה – ship
 שער – gate
 קופץ, לקפוץ – to jump
 עפר – אדמה
 פרט, לפרוט – here: to pucker
 שפתיו, שפתיים – lips
 שוחק – צוחק
 לבדוק – to examine
 מניחים, להניח – to allow
 קשרו, לקשור – to tie
 משרת – servant, worker
 סולמאות (סולמות) – ladders
 על גבי – on top
 ערומים – naked
 איום – awful, terrible
 קול – voice
 מטיל אימה – to shed fear
 בזיון – contempt
 מטלטלים – belongings
 נחטפו – were grabbed
 נעלמו – disappeared
 סמוכות – קרובות
 ערבוביא (ערבוביה) – chaos
 נעקר – was severed
 דוחק – crowding, congestion
 קנח, לקנח – to wipe
 זיעה – sweat

הגיעה ספינתנו ליפו שהיא שער ארץ ישראל. מגיע יהודי
 לארץ ישראל קופץ ומנשק עפרה, מתוך שמחה של בכיה
 ומתוך בכיה של שמחה. יצחק לא שמח ולא בכה, אלא פרט
 שפתיו כמי ששוחק, ולא קפץ מן הספינה, שכל זמן שלא בא
 רופא לבדוק את נוסעי הספינה אין מניחים לאדם לצאת.
 קשרו משרתי הספינה סולמאות לספינה. קפצו בני אדם משונים
 ובאו ועלו. אלו על גבי אלו ואלו לפני מאלו. מהם ערומים
 למחצה ופניהם איומות וקולם הולך מסוף הספינה ועד סופה.
 אפילו בחלום מטיילים היו עלינו אימה. עמדו משרתי הספינה
 והביטו עליהם, אלו מתוך צחוק ואלו בבזיון. אנשים ונשים
 ומטלטלים נחטפו ונעלמו בתוך ספינות קטנות שעמדו סמוכות
 לספינה. עמד לו יצחק בתוך ערבוביא זו. שפתיו פרוטות, אבל
 שחוקו נעקר. לכל מקום שפונה רעש ודוחק. בלא הפסק קנח
 פניו מזיעתו, וכשהיה מקנח את פניו דומה היה עליו שמקנח
 זיעתו בזיעה חמה הימנה. משרתי הספינה נדחקים ודוחקים.
 פולטים קללות ורצים. פניהם השחירו מפיה עשן ואבק פחמים.
 אימתי יפסק הרעש הזה ואימתי נצא מכאן? אלף פעמים נדחק
 ממקום למקום. וכבר אינו מרגיש ברגליו. דומה שהוא נרתע
 וזוחל על מעיו. בא הרופא ובדק את ניירותיהם של נוסעי
 הספינה. ואנשים חדשים רצים מבוהלים כשהם בולשים את
 נוסעי הספינה ומביטים אילך ואילך. פתאום מתנפלים על
 העולים, אלו מתוך בכיה של שמחה ואלו מתוך שמחה של בכיה.
 יצחק שכח לשם מה הוא עומד כאן ומה צפוי לו. סמוך לו עומדת
 אותה זקנה שנסעה עמו בספינה, כשהיא חבוקה בזרועות אשה
 אחרת ובוכות זו על זו. וכשפסקה אותה אשה לבכות על צוארי
 אמה תפסה את ידיו של הזקן ובכתה עליהן, כשהוא מחליק אותה
 ואומר נו נו, שא שא. הבין יצחק מדעתו שזו הבת שדיברו בה
 הזקנים בספינה והיה מתקנא בהם, שעם כניסתם לארץ נמצא
 להם אדם קרוב. אילמלא לא היה בוש היה מתקרב אצלה ולא

היה מיותם כל כך. התחיל מדמה לעצמו שהזקנים אומרים לו בוא עמנו, ואותה אשה נותנת לו חנייה בביתה, והוא מוצא לו מנוחה מטלטולים על הים וביבשה, שעשרה ימים עשה על הים ושלושה ימים עשה ביבשה. אבל לא הרי המעשים כהרי הדמיון. עד שהדמיון מדמה דמיונות ירדו בני לווייתו עם אותה אשה לתוך ספינה קטנה ונשתתיר יצחק מיותם פי כמה מרובה.

באו שנים שלושה בני אדם, זה **חטף** את **שקן** וזה **נטל** את **מלתחתו** וזה משכו עמו. הבין יצחק מדעתו, שאלו הם שנשלחו **לקראתו להקל** עליו את כניסתו לארץ, ועל דרך **המליצה** אמר בלבו, אמנו ציון שלחה את בניה להקביל את פני אחיהם שחזרו אצלה. ביקש להראות להם את **איגרותיו** שכתבו עליו גדולי גליצא כדי שידעו שלא **טעו** בו. לא הספיק להוציאן, עד שנמצא יושב בספינה קטנה **מטולטל** בין **צוקין** ו**סלעים**. הספינה יורדת ועולה בין גלי מגור וקצף לבן ועכור וירוק ולבן עולה מהם, ומים מלוחים מטפחים על פניו וידיה ונושכים בעיניו. הספנים מוליכים את הספינה באף, וקללות ובכיות יוצאות מספינה לספינה. הספנים מטפחים במשוטיהם וכובשים את המים הקשים, כשהם מקללים וצועקים אלו כנגד אלו ואלו כנגד אלו. סלעים גברתניים נזקרים מתוך הים לנגח את הספינה הפרוצה והיא משתמטת מהם והם מתכעסים ומתרעמים. יורדים לים ומארבים לספינה בסתר, וחוזרים ועולים ומתיזים קצפם על הספינה ועל יושביה. אבל הספינה חותרת והולכת לה. **עד** שלא ידע יצחק אם יצא בשלום **תפסו** **ספן** והעלה אותו **ליבשה**.

חטף, לחטוף – to grab
שק – bag
נטל – לקח
מלתחה – wardrobe, cloths
לקראת – towards
להקל – to ease
על דרך המליצה – poetically
אגרת – letter, document
טעו, לטעות – to mistake
מטולטל – was moved, tossed
צוק – סלע – rock

תפס, לתפוס – to hold, grab, catch
ספן – seaman
יבשה – dry land

ספר ראשון

ארץ חפץ

פרק ראשון: על אדמת ארץ ישראל

א

עמד לו יצחק על אדמת ארץ ישראל שנתחמד לה כל ימיו לראותה. למטה מרגליו סלעיה של ארץ ישראל ולמעלה מראשו יוקדת שמשו של ארץ ישראל ובתיה של יפו צפים ועולים מן הים כגדודי רוח כענני הוד, והים מרתיע ובא לעיר, ולא זה בולע את העיר ולא זו שותה את הים. לפני שעה שתי שעות היה יצחק על הים ועכשיו הוא כיבשה. לפני שעה שתי שעות היה שותה אורה של חוצה לארץ ועכשיו הוא שותה אורה של ארץ ישראל. לא הספיק לצרוף מחשבותיו עד שעמדו עליו הספנים ותבעו ממנו ממן. הוציא ארנקו ונתן להם. חזרו ותבעו עוד. נתן להם. חזרו ותבעו עוד. לסוף בקשו בקשיש.

כיון שנפטר מן הערביים בא יהודי ונטל מטלטליו של יצחק. הוליכו דרך שווקים ומבואות, סימטאות וחצירות. אילנות מרובי ענפים מתמרים ועולים, ומיני בהמות משונות מעלות גרה. ובני אדם צנופי מצנפות מלעיגים בשפתותם. החמה יוקדת מלמעלה והחול כוער מלמטה. בשרו של יצחק שלהבת אש וגידיו אש לוהטת. גרונו צרוד ולשונו כחררה ושפתותיו יבשות וכל גופו קנקן של זיעה. פתאום נשבה רוח קלה והביאה עמה חיים. אלא כשם שבאה פתאום כך נעלמה פתאום. ושוב הוא נתון כבתוך נרתיק של אש וכבתוך בריכה של רותחין. הביט לפניו והיה משתומם. הביאו בן לווייתו לחצר אחת והכניסו לבית אפל מלא שקים וצרורות ומטלטלים וחבילות וסלים וארגזים ותיבות, ואמר לו, כבר מסדרים את השולחן ומיד יקראו לו לסעודה. מישמש יצחק באותן איגרות שכתבו עליו מנהיגינו שבלמברג כדי להראות לבעל הבית שלא טעה בו.

בעל הבית לא טעה ביצחק, אבל יצחק טעה בבעל הבית. בית זה פונדק היה ובעל הבית פונדקי וכל השתדלויות שלו עם יצחק לא היו אלא כדי ליטול

נתחמד (חמד) – coveted

יוקדת – blazing

צפים, לצוף – to float

גדוד – battalion

הוד – splendor

מרתיע (נרתע) – recoils

בולע, לבלוע – to swallow

לצרוף – to refine

תבעו, לתבוע – to demand

ממן – כסף

ארנק – wallet

בקשיש – bribe (Arabic)

נפטר, להפטר – to get rid of

נטל – לקח

מטלטלים – belongings

מבוא – entryway

סימטה – alley

חצר – yard

אילנות – עצים

ענפים – branches

מתמרים, להתמר – to rise

בהמות – beasts, animals

מעלות גרה – to ruminate

צנוף מצנפת – wearing a hat

מלעיגים – מדברים

חמה – שמש

בוער, לבעור – to burn

בשר – flesh

שלהבת – flame

גיד – tendon

צרוד – hoarse

חרה – a cake baked on coals

(biblical)

נשבה, לנשוב – to blow

נרתיק – a pouch, case

משתומם – wandering

בן לווייה – escort

אפל – dark

צרור – bundle

ארגז – box

סעודה – meal

מישמש, למשמש – to feel

פונדק – inn

השתדלות – effort

ליטול – לקחת

שכר דירה ומזונות. אילו הלך יצחק עם אחרים שנטפלו לו בספינה לא היה צריך להתגלגל באכסניא זו שמזונותיה כחושים ופשפשיה שמנים, שמוציאים ממנו את דמו כלילה כבעליהם שמוציא ממנו דמיו כיום. או אפשר אף אותם שנטפלו לו בראשונה פונדקאים הם שכל חיבתם בשביל ממון. הצדיק עליו יצחק את הדין וקיבל הכל באהבה. אמר יצחק למחר אני יוצא לשדה ואני צריך לממון זה שהבאתי מן הגולה, ואין חילוק אם נטלו ממני הרבה אם נטלו מעט.

עשה יצחק אותו היום וכל הלילה במלון. שתה הרבה וישן מעט וציפה לאור לילך למושבה. כיון שהאיר היום וביקש לילך, אמר לו בעל הבית סעוד תחילה ואחר כך אתה הולך. כיון שסעוד ועמד לילך, אמר לו להיכן? אמר לו לפתח תקוה. אמר לו כבר יצא הקרון. ביקש לילך לראשון לציון, אמר לו, היום אין קרון יוצא לשם. ביקש לילך למקום אחר, אמר לו מקום זה עליו ערביים והחריבוהו. וכן כל מקום שיצחק ביקש לילך לשם מצא בו בעל האכסניא דבר לעכבו. אותו פרק עמדה האכסניא ריקה בלא אורחים ומשנתגלגל אורח לאכסניא החזיק בו הפונדקי עד שכלו לו מעותיו. הגיע יצחק לסוף דעתו של פונדקי. עמד והלך לבקש לו עגלה.

ב

יצא יצחק לחזור אחרי עגלה. אינו מספיק לפסוע פסיעה אחת עד ששוקע בשתי רגליו בחול. זה החול של יפו שחותר תחתיו לבלוע אותו. אינך מספיק לעמוד עליו, עד שהוא מתפספס ונעשה חורים חורים.

החמה עמדה בתקיפותה והיתה קופחת על ראשו של יצחק. עיניו נתמלאו מים מלוחים והאש ליחכה אותן והרתיחתן. בגדיו כבדים ומנעליו לוחים כגחלים. הכתונת המגוהצת שלבש לכבוד הארץ שרויה על לבו כמצה שרויה, והכובע מוריד טללים מלוחים על פניו.

בתים חשוכי צורה עומדים מפוזרים בחול, שעולה למעלה מאסקופותיהם ומתחכך בכתלים. החלונות מוגפים ותריסיהם מבהיקים בחמה. שום סימן של חיים לא ניכר בבתים אלו, אלא שלוליות של שופכין שעומדות על מלואן ומעלות ריח רע מעידות שבריות בני אדם דרים שם.

מהלך לו יצחק במדברה של יפו. אדם אין בארץ ובשמים אין ציפור. החמה בלבד עומדת בין שמים לארץ כמין ישות איומה, שאינה סובלת ישות אחרת על פניה. אם לא יכוה באש יתמזמז בזיעה. כבר פסק יצחק מלהרגיש בבגדיו ובמנעליו, שהוא והם נעשו חטיבה אחת. לסוף ניטלה ממנו אף הרגשת עצמו, כאילו נסתלק מעצמו.

מזונות – payment for food
להתגלגל – to find ones way
אכסניא – inn, hostel
כחוש – thin
פשפשים – bedbugs
חיבה – liking
להצדיק את הדין – to accept the verdict
גולה – diaspora
חילוק – debate
ציפה, לצפות – to look forward to
מושבה – agricultural settlement
סעוד – אכול
להיכן – לאן
קרון – carriage
החריבוהו, להחריב – to destroy
לעכב – to delay
פרק – זמן
משנתגלגל – stumbled upon,
happened to come
כלו, לכלות – להגמר
לסוף דעתו – to understand
עגלה – carriage, wagon

ישות – entity
איומה – horrible, terrible
סובלת, לסבול – to tolerate
יכוה – will be burned
יתמזמז – here: will melt
חטיבה – a piece
ניטלה – was taken
נסתלק, להסתלק – to depart

בחמלת השם עליו לא אבדו עשתונותיו. הכיר יצחק את הדרך שבא משם וידע שיכול לחזור לאכסניא. אימץ את לבבו ולא חזר. אמר, היום אני מגיע למושבה ונכנס ליצר ויושב בצלו של אילן ואין כל חמה שבעולם יכולה לי. בעל דמיון היה יצחק והיה מדמה שאנשי המושבות נטעו יערות לישוב בצלם.

אחר שעה קטנה יצא יצחק מתוך מדברה של חול והגיע למקום יישוב. גמלים וחמורים ופרדות טעונים סחורה עמדו להם, כאילו לא עליהם רובץ המשא. סמוך להם ישבו כמה ערביים ושפופרות ארוכות ומגוונות בפיהם, ועיניהם נשואות לשמים. סמוך להם עמדו כמה יהודים ופילפלו עם הערביים.

פגע יצחק בבחור אחד. אמר לו, כי אדוני, איה איפה אמצא בזה עגלה נוסעת למושבה אחת ממושבות ישראל? פשט הבחור את ידו ונתן לו שלום. האיר לו פנים ואמר, איש חדש, איש חדש. נענע לו יצחק ראשו בענוה ואמר, אתמול באתי, ועתה אני מבקש לילך לפתח תקוה או לראשון לציון. שמא יודע אדוני איה איפוא אמצא עגלה. השיבו הבחור ואמר לו, רואה אדוני שורה של אילנוס ירוקים. אם כיין יפנה נא אדוני כלפי אויסם האילנוס הירוקים, ושם ימצא אדוני עם העגלוס שאדוני מבקיש, היין אויסן שהוילכוס לפייסח תיקווי והיין אויסן שהוילכוס לרחויבס ולרישוין לציון וכיין אויסן שהוילכוס לשאר מוישבוס אחיינו בני ישראליל היוישבים על אדמס הקידיש בארץ הקדוישי. כל כך למה, כדי ללגלג עליו שהיה מדבר במבטא אשכנזי. נכנס יצחק עמו בשיחה. לבסוף נכנסו לבית קהה לשותות מי לימון.

בכניסתם מצאו סיעה של בחורים, שישבו כאחד דמומים ומרושלים. הגביהו עיניהם המיוגעות כלפי יצחק והביטו בו. פשט אחד מן החבורה את ידו ונתן לו שלום ואמר, איש חדש, והאריך בשינין כמי שמשתיק את מחשבותיו וקורא שא שא. החזיר לו יצחק שלום ואמר, אתמול זכיתי לעלות לארץ. ובשעת דיבורו הניף בכובעו כבמניפה והשיב בו רוח על פניו, קינח את זיעתו ואמר, חם כאן, חם כאן. קרא אחד בתמיהה, עדיין לא יצא אייר וכבר חם לו. נסתכל אחר בבגדיו של יצחק ואמר, מתלהבת היא השמש מפטריוטים שכמותך.

הזמין יצחק מי לימון לו ולחברו ולחבריו של חברו. שתה ולא נתרווה, שתה ולא נתרווה. עד שלא נכנס המשקה לגוף יצא על הפנים. אחז את כוסו וקינח

פגע - פגש
בי אדוני - בבקשה
האיר פנים - חייך
נענע, לנענע - to shake
בענוה - modestly
שמא - אולי
איה - איפה

ללגלג - to mock

זיעתו, קינח זיעתו וחזר ושתה. המים הללו בתחילה הם חמוצים ומתוקים ולבסוף שפין במעים ונותנים טעם תפל בפה. הזמינו להם חבריו קהוה שחורה להעביר את הטעם.

שאל אחד את יצחק, מה חדשות יש בעולם? יצחק שהיה סבור שאין עולם אלא ארץ ישראל השיב ואמר, איש חדש אני בארץ ועדיין לא שמעתי כלום. אדרבא, אפשר שאשמע ממך מה חדשות יש בארץ. נענה אחד ואמר, חדשות אתה מבקש לשמוע. ובכן שמע. מקום זה מהו, בית קהוה, הלוא. ואדם זה שמדבר עמך מהו, פועל בארץ, הלוא. ויום זה מהו, יום כשאר כל ימים, הלוא. אם כן מה לפועל בבית קהוה ביום של חול? אלא שחזיר על כל האפנדים שבמושבות ארץ ישראל ולא מצא מה יעשה. ולמה לא מצא מה יעשה, מפני שמלאכתם נעשית על ידי ערביים. ולמה אינו פונה למלאכת הבנין? הרי בית ספר עברי נבנה כאן ביפו ממעותיו של נדבן יהודי בסיועו של וועד חובבי ציון שבאודיסא, ובוודאי צריכים לידיים עובדות. אלא שאמרכלי הבנין דוחים אותנו ואומרים כבר מסרנו את מלאכת הבנין בידי קבלנים, והקבלנים דוחים אותנו, שנוח להם לעבוד בפועלים נכרים, שהנכרים עולים להם בפחות. ושלא יהיו אומרים שדוחים אותנו מחמת שאנו עולים להם לפי חשבונם יותר על כדי צרכי רווחיהם הם מלעזים עלינו שאין אנו בקיאים במלאכה. לא די שנוטלים את פרנסתנו, אלא שמחללים את שמנו. מה אתה מביט בי? אי אתה מבין לשון בני אדם?

יצחק הבין ולא הבין. הבין שבונים בית ספר עברי, ולא הבין מעשה הקבלנים. הבין שחזיר זה על כל המושבות, ולא הבין שלא העלה בידו כלום. ולמה לא הבין, והלוא היה שומע עברית, אלא שהיה זה מדבר בהברה ספרדית, והיה בולל קללות רוסיות וערביות במלים שנתחדשו בארץ. כמה חביבה היתה עליו על יצחק שיחתו של זה, שנאמרה בעברית ובארץ ישראל.

נענה אחד ואמר, בזמן שפקידי מוסדותינו הלאומיים יש מהם שמקבלים משכורת כשל גוברנטור קובלים הם עלינו הפועלים שאנו מבקשים שכר עבודה שנים שלושה בישליקים ליום. שמא חכמים הם ממנו, אלא חכמה יתירה נטלו להם, שעשו עצמם אפיטרופסים על היישוב, והושיבו עצמם במשרדים וכותבים תזכירים, בזמן שאנו מושכים עורנו מעצמותינו ונוטלים חלק בראש כל הצרות.

רמז אחד על יצחק ואמר, מפני מה אתם מבעיתם אותו? אמר זה שדיבר

קבלן – contractor
חיזר, לחזר על – to search, ask
for
מושבה – agricultural settlement
הלוא – indeed
הברה – accent
בולל, לבלול – to mix
קללות – curses
חביבה – נחמדה

בראשונה, שמא אידיליה של ארץ ישראל אחבר בשבילו? אמר לו, דבר זה מניח אני לפייטנים ולתיירים, ואני אשאל אתכם, כלום אתם בלבד נוטלים חלק ביסורים? והלא יש כאן בני אדם שבאו לפנינו, שאם אנו באים לספר הצרות שהיו מצויות לבוא עליהם אין אנו מספיקים. באו לארץ ציה, מקום קדחת קשה וגדודי ליסטים וחוקים קשים ומושלים רעים. בנו להם בתים, באו פקידי המלך והרסום. זרעו, באו שכניהם ושלחו בעירם בקמה. הבריחום, הלכו לצעוק לפני השלטון שהיהודים התנפלו עליהם. ואם נשתייר קצת מן התבואה לא ידעו אם יזרעו אותה לשנה הבאה או ישחדו בה את הפקידים שלא יעוותו עליהם את הדינים. ומה שהצילו מידי אדם ניטל מהם בידי שמים. והם לא נתייאשו ועמדו בכל הצרות וקיימו את היישוב ביסוריהם והפכו מדברות של ארץ ישראל לבתים ולכרמים ולשדות. וכיון שהזכיר את יסוריהם סיפר גבורתם, וכיון שסיפר הוסיפו חבריו וסיפרו והוסיפו. כך ישבו וסיפרו סיפורים של פגעים וסיפורים של גבורה, על אותם שבשפלה ועל אותם שבהרים, על אותם שבחולות ועל אותם שבבצה. על אותם שאוכלים מתבואת שדיהם ועל אותם שהארץ אוכלת אותם. קטנה היא ארצנו ומה רבו צרותיה. והואיל וסיפרו על המושבות סיפרו על מייסדיהן. ובשעה שהיו מספרים תמיהים היו על עצמם שלא הרגישו עד עכשיו בגבורתם של אלו.

כמה חביבה היתה עליו על יצחק אותה שעה שהוא יושב בארץ ישראל במחיצתם של פועלי ארץ ישראל שמספרים בבניינה של ארץ ישראל. ארץ ישראל אינה נקנית אלא ביסורים, וכל שחביבה ארץ ישראל עליו ומקבל עליה יסורים באהבה זוכה ורואה בבניינה.

בתוך שהם יושבים התחיל הרעב מציקם. עמד אחד מן החבורה ואמר, הגיעה עת הצהרים. מי שהיה לו בישליק או חצי בישליק התחיל מתייעץ עם לבו אם לסעוד בצהרים או בערב, ומי שלא היתה פרוטה בידו ממילא היה פטור מהרהורים יתירים. יצחק שהיה קשה לו לפרוש מן החבורה זימן את כולם לסעוד עמו. באמת ביקש לילך למושבה, אלא שכדאי לו לבטל יום אחד על ידם. ישבו ואכלו כאחד. הם כדי שבעם, הוא שלא היה רגיל במאכלים של ארץ ישראל אכל מעט, ואף זה לא לפי ווסתו. לאחר שאכלו ושתו פרע יציאותיהם. כמה כבדה מטבע של ארץ ישראל וכמה מנינים יש בה, פרנקים ומגידות ובישליקים ומטליקים. אם יהיו נותנים כל המטבעות בכף המאזנים וכל המאכלים בכף שניה המטבעות מכריעות את כולם.

סבתא וברז המים | מחבר: נחום גוטמן

כשגרנו ביפו היינו שואבים מים מבאר שהייתה בחצר.

כשעברנו לתל אביב סיפקו לנו מים הברזים: במטבח, בחדר האמבטיה ובגינה.

כשבאה אלינו סבתא ונכנסה בפעם הראשונה לביתנו החדש, נשקה את המזוזה שעל המשקוף ופנתה אל המטבח. אמרה:

- אני מתחילה מן המטבח, כי כאן הממשלה (=הממלכה) שלי,

והוסיפה:

- הבה נא לי כיסא.

העמידה אותו לפני הכיור ואמרה:

- עכשיו.

פתחתי את הברז, ומים התחילו לזרום מתוכו לתוך לוע הכיור, שבלע אותם בקול חרחר. בתחילה היה זרם המים שקוף, נוצץ... וסופו... טיפות שוצפות שהתנפצו לרסיסים.

- החלישה נא (=תחליש בבקשה) את הזרם, והנח למים שילכו, אמרה סבתא והצטחקה כשהיא עוצמת את עיניה. אחר כך הוסיפה:

- עלי להתרגל לרחש (לרעש) הזה. עלי להתרגל לעובדה: יש לנו מים הזורמים ישר למטבח.

סבתא הרימה את ידה כדי למחות (לנגב) את זוויות השפתיים באצבע ובאגודל. הייתה רגילה לעשות כן לפני שהייתה פותחת בסיפור ארוך. אך היא לא אמרה דבר. רק עשתה תנועת ביטול בכף ידה. היא הרגישה שאין בכוחה... לתאר את ההבדל הזה שבין שאיבת מים מן הבאר המשותפת שברחוב והבאתם בימות החורף בדליים דולפים, כשהידיים קופאות והרגלים בוססות בבוצ חלקלק – ובין התענוג הזה: מים במטבח. החיך שקפא בפניה בין רשת הקמטים הדקים שמסביב לפה הקנה לי (נתן לי) בכל זאת מושג... על אושרה ופליאתה.

זה היה הברז הראשון בחייה.

מתוך "עיר קטנה ואנשים בה מעט", הוצאת דביר

שואבים, לשאוב to pump
באר well
סיפקו, לספק to supply
ברזים, ברז faucet, tap
משקוף doorpost

כיור sink

לזרום to flow
לוע – פה
בלע, לבלוע to swallow
חרחר gurgling
שוצפות strong flow
רסיסים shards

הנח, להניח to allow

למחות – לנגב to wipe
זוויות corners
ביטול scorn
לתאר to describe
דלי, דליים buckets
דולף, דולפים leaking
בוססות plodding
בוצ mud
חלקלק slippery
רשת web
קמטים wrinkles
דקים narrow
מושג idea

קראו את הקטע

העיר הלבנה של תל אביב

נוסד (להיווסד) - נבנה

הגרלה - lottery

בוגר - מי שסיים את הלימוד

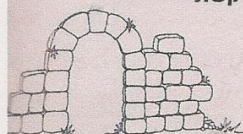
סיפק (לספק) - נתן

קישוט - דקורציה, decoration

אדריכל - ארכיטקט

שילב (לשלב) - שם ביחד

קשת -

הכריז (להכריז) - declare

מורשת - מה שהשאירו לנו

הדורות הקודמים

אוצר - משהו יקר וחשוב מאד

הרס (להרוס) # בנה

1 ב-1905 נוסדה גימנסיה 'הרצליה' לכבוד הרצל, בית ספר תיכון עברי שלימדו בו רק בעברית. ב-1909 עברה הגימנסיה מיפו לבניין שנבנה ברחוב הרצל בשכונת 'אחוזת בית' שהייתה אחר כך לעיר תל אביב.

5 'אחוזת בית' קמה על שפת הים מצפון ליפו. 60 משפחות השתתפו בהגרלת 60 מגרשים וכל אחת בנתה על המגרש את ביתה. אבות העיר בנו בתים כל אחד לפי טעמו. מעל לכל הבתים בעיר החדשה אפשר היה לראות את בניין הגימנסיה. היא הייתה לא רק בית ספר אלא גם מרכז חברתי ותרבותי ותושבי המקום נפגשו שם לדון בבעיות השכונה, לשמוע קונצרטים או לראות הצגות. תלמידים רבים הגיעו לגימנסיה ורבים מבוגריה היו סופרים, מחנכים, מדענים ואמנים.

10 לאחר מלחמת העולם הראשונה הגיעו עולים רבים לעיר תל אביב. היה צריך לבנות להם בתים למגורים. סגנון הבנייה עד אז היה סגנון אֶקְלֶקְטִי, כלומר לא היה סגנון אֶרְכִיטֶקְטוֹנִי אחד. רק בשנות העשרים - כאשר מספר התושבים בעיר הגיע ל-50,000 - החליטו נבחר העיר להקים במהירות רבה בניינים כדי לספק מגורים לכולם. האדריכלים התחילו לבנות בסגנון הַבּוֹהֶאֱוּס - סגנון בינלאומי, שהגיע מגרמניה לישראל. 15 הבניינים שהיו בני 3-4 קומות, בקווים ישרים, ללא קישוט, התאימו לאידאולוגיה הסוציאליסטית והשוויונית שהייתה באותם הימים לאנשי העיר. האדריכלים העבריים שילבו בבניינים מוטיבים מזרחיים, כמו חלונות גבוהים עם קשתות, כיפות על חלק מהגגות ובעיקר מרפסות מלבניות, שבהן התכנסו בני משפחה וחברים. המרפסות האלה הפכו להיות הסמל של תל אביב.

20 הבנייה הרבה בסגנון זה הפכה את תל אביב לעיר באוהאוס עולמית. אין מקום בעולם שיש בו ריכוז כזה של בניינים לבנים בסגנון הבאוהאוס.

כ-4,000 בתים נבנו בסגנון זה מ-1931 עד 1956. בשנת 2003 הכריז ארגון אונסק"ו על העיר תל אביב כעיר מורשת תרבות עולמית ובכך הפך אותה לבירת הסגנון הבינלאומי באדריכלות. מי שהולך ברחובות תל אביב הישנה - ברחוב אידלסון, בכיכר דיזנגוף, בשדרות רוטשילד וברחובות אחרים - יכול לראות מבנים פשוטים, כמו מעונות העובדים, לצד מבנים של משפחות עשירות או אנשים מפורסמים, כמו בית ביאליק, וכולם באותם קווים ישרים.

רק בניין אחד חסר והוא גימנסיה הרצליה. לפני שהבינו התושבים שהעיר שלהם היא אוצר ארכיטקטוני, הם העבירו את הגימנסיה למקום אחר, הרסו את הבניין הישן ובנו בניין רב קומות, 'מגדל שלום', שהיה בזמנו הבניין הגבוה ביותר במזרח התיכון. רבים אומרים על מעשה זה "בכייה לדורות". היום אפשר לראות את בניין הגימנסיה רק בצילומים או בציורים של הצייר המפורסם של תל אביב, נחום גוטמן.

גימנסיה הרצליה, מתוך: ויקיפדיה

כיתה בגימנסיה הרצליה, צילום: ליאו קאהן מתוך: ויקיפדיה

1 UNESCO ארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם

עיר עם קונספציה: מתכננים את תל אביב

מעובד על פי: נתי מרום

תל אביב באה לעולם **נישאת** על גבי **מיתוס** של "קונספציה טהורה", בריאה **יש מאין**, על קרקע **בתולה**, כ"עיר מן החולות". מיתוס זה, שרואים **בתצלום** של מייסדי העיר **שמגרילים** את **מגרשיהם** על דיונות החול, נשאר חשוב **לתפיסתה העצמית** של העיר גם (ואולי בגלל) הקשר בינה לבין יפו, עיר **משגשגת** מאז המחצית השנייה של המאה ה-19. התכנון העירוני מילא תפקיד מרכזי בתל אביב מן הרגע הראשון והוא שהגדיר אותה כ"עיר" עוד **בשלב** שהיתה רק חלום על החולות. שלוש שנים לפני שנבנו בתיה הראשונים פרסם עקיבא אריה וייס, "חוזת העיר", מסמך **שהתווה** קונספציה ברורה של עיר גדולה ומודרנית שתקום **בנפרד** מיפו. מסמך זה קבע: [...]"עלינו **לרכוש** **בהקדם** שטח אדמה **הגון** שעליו נבנה את הבתים עבורנו. מקומו צריך להיות בקרבת יפו, ויהווה את העיר העברית הראשונה; בה יגורו עברים במאת האחוזים; בה ידברו עברית, בה ישמרו על **הטהרה** והניקיון, ולא נלך בדרכי הגויים; וכמו שהעיר ניו יורק מסמנת את השער הראשי לכניסה לאמריקה, כך עלינו **לשכלל** את עירנו, והיא תהיה בזמן מן הזמנים לניו יורק הארץ-ישראלית [...]" בעיר זו נסדר את הרחובות בכבישים ומדרכות, במאור חשמלי. בכל בית נכניס מים **ממעייני הישועה** שיהיו **זורמים** אלינו ע"י **צינורות** כמו בכל עיר מודרנית שבאירופה וגם **קנליזציה** תסודר לבריאות העיר ותושביה [...]" 'הבה נבנה עיר באי' ".

היה זה "פרוספקט" במלוא מובן המילה, **שהתווה** "סיכוי" ו"תחזית" לעתיד רחוק ופרש במשפטים ספורים קונספציה עירונית כוללת. לקונספציה זו היה **מרכיב לאומי-כלכלי**: להביא יהודים ביפו **להשקיע** את כספם במפעל בנייה לאומי במקום בשכר דירה **המשולשל** לכיס בעלי בתים ערבים ("הכסף הזה הנכנס לידי זרים בונה אותם ומחריב אותנו כאחד") ובה **בשעה** להבטיח למצטרפים **ליוזמה רווחים נדל"ניים** עתידיים. עם זאת, לבה של הקונספציה **שהציג** וייס היה עירוני-תרבותי: לייסד "עיר עברית" הומוגנית באוכלוסייתה ובשפתה, ובה בעת להידמות לעיר המהגרים הגדולה והדינמית ביותר בעולם באותה עת, ניו יורק, כמו גם לערי אירופה ה"מודרניות". **מימושם** של כל אלה, כך נראה, היה **תלוי במרכיב תכנוני-הנדסי מובהק**: **ההכרח לספק** לעיר כבישים ומדרכות, חשמל ומים זורמים, **תיעול** ותנאי היגיינה. **התשתית** התכנונית היתה בלתי נפרדת מהקונספציה של עיר חדשה.

to be carried – להנשא, נישאת, מיתוס – myth, legend
יש מאין – from nothing
בתולה – virgin
תצלום – photo
to conduct a lottery – מגרילים
lot – מגרש
dune – דיונה
self-perception – תפיסה עצמית
thriving – משגשגת
stage – שלב
visionary – חוזה
to outline – התווה, להתוות
separately – בנפרד

לרכוש – לקנות
asap – בהקדם
sizeable – הגון
purity – טהרה

to improve – לשכלל

מעייני הישועה – the springs of salvation
לזורם, זורמים – to flow
צינור – pipe
קנליזציה – cannalization

to outline – התווה, להתוות
תחזית – forecast
to lay out – לפרוש
מרכיב – element
לאומי – national
להשקיע – to invest
משולשל – to be dropped into, pocketed
בה בשעה – at the same time
יוזמה – initiative
רווח – gain
נדל"ן – real estate
הציג, להציג – to present

מימוש – implementation
תלוי – dependent
תכנון – planning
מובהק – significant
הכרח – need
לספק – to supply
תיעול – cannalization
תשתית – infrastructure

lottery - הגרלה
 lot - מגרש
 shell - צדף
 founding, constitutive - מכונן
 signifying - מציין
 sand dunes - חולות
 land, soil - קרקע
 was divided - חולקה
 crossing - חוצה

association - אגודה
 system - שיטה
 original - מקורית
 to contemplate - הגה, להגות
 dark - כהה
 arbitrary - אקראי

אירוע **הגרלת המגרשים לאחוזת בית** (מוכר גם כ**הגרלת הצדפים**) הוא אירוע **מכונן** בתולדות העיר תל אביב **המציין** את יום היווסדה.

בכל בניסן תרס"ט 11, באפריל, 1909 התכנסו כל חברי אגודת "אחוזת בית" **בחולות** שמצפון ליפו, על אדמות כרם ג'ילי שקנו, במטרה מוצהרת להקים את העיר העברית הראשונה. **הקרקע** שנקנתה **חולקה** באופן פשוט לחלקות משני צידי רחוב אחד מרכזי, רחוב הרצל, וארבעה רחובות קטנים **החוצים** אותו. כדי לחלק באופן שוויוני את החלקות בין 66 המשפחות המייסדות, הוחלט לערוך הגרלה.

את ההגרלה ארגן עקיבא אריה וייס, מי שעמד בראש **האגודה**. ההגרלה נערכה בעזרת **שיטה מקורית שהגה**: **צדפים כהים** ו**צדפים לבנים** עליהם רשם וייס את מספרי החלקות ושמות המשפחות ואלו נבחרו **באקראי** על ידי ילד. שתי קבוצות הצדפים הוכנסו לשתי קופסאות ובכל פעם שלף הילד צדף אחד מכל קופסה.

officially - רשמית
 estate - אחוזה
 to ponder, to deliberate - להתחבט, התחבטו
 committee - ועדה
 meeting - אספה
 proposal - הצעה
 to be raised - הועלו
 oasis - נווה
 to commemorate - להנציח
 majority - רוב קולות

תל אביב נוסדה **רשמית** בשנת 1909 כשכונת "**אחוזת בית**", כשם האגודה שייסדה אותה. בימיה הראשונים של האגודה **התחבטו** ראשיה באיזה שם יקראו לה. נבחרה **ועדה** שהביאה לפני **אספה** כללית של תושבי השכונה את **הצעותיה** לשם העיר. בין השמות **שהועלו** באספה: יפו החדשה, **נווה** יפו, אביבה, יפהפייה, עברייא ועוד. אחד השמות שהוצעו היה "הרצליה" כדי **להנציח** את שמו של בנימין זאב הרצל. לבסוף, ב-21 למאי 1910, נבחרה **ברוב קולות** הצעתו של מנחם שינקין: "תל אביב", כשם התרגום העברי של נחום סוקולוב לספרו של הרצל, "אלטנולנד", שפורסם שבע שנים לפני

כן, ובו תיאר הרצל כיצד תיראה, לדעתו, המדינה היהודית כשתקום (בשנת 1923 להערכתו). בהצבעה על בחירת השם **תמכו** 20 אנשים בשם "תל-אביב" ו-15 בשם "נווה יפו". האסיפה לא ידעה באותו זמן כי שכונה בשם **זהה** כבר הוקמה במושבה נס ציונה, שם קיים עד היום רחוב תל אביב, **שקדם** לאחוזת בית.

מילולית, שם ספרו של הרצל הוא "ארץ עתיקה חדשה" בשפה הגרמנית. נחום סוקולוב, שתרגם את הספר לעברית, קרא לו בשם הציורי "תל-אביב": תל – **האוצר** הישן, עתיקות העבר, ואביב – המסמל עתיד, **פריחה**, **לבלוב** ותקווה. מקור השם בספר יחזקאל, כמקום שבו ישבו הגולים לבלל ליד נהר כבר, כנראה באיזור ניפור: "וְאָבֹא אֶל הַגֹּלָה תֵּל אָבִיב הַיִּשְׁבִּים אֶל נְהַר כְּבָר, וְאֶשֶׁב הָמָּה יוֹשְׁבֵי שָׁם" יחזקאל ג', טו. (**מוצא** השם התנ"כי **מאכדי** - til abubi - תל **השיטפון** - שנחרב על ידי שיטפון, **משמעות** הפוכה למשמעות הסמלית שקיבל השם העברי).

ב-4 באוקטובר 1949 קיבלה ממשלת ישראל החלטה על איחוד העיר יפו עם תל אביב. **בעקבות** החלטה זו התכנסה כעבור יומיים **מועצת** העיר לדון בשם החדש לעיר המאוחדת. ראש העיר **דאז** ישראל רוקח התנגד לשינוי שם העיר המבטא את **הגשמת החזון** הציוני ורצה ששם העיר יישאר כמו שהוא ובחלוקתה של העיר המאוחדת לאזורים או רבעים ייקרא אחד מהם "יפו". חברי מועצת העיר היו חלוקים בדעתם בקשר לשם. בהשפעת ראש הממשלה דוד בן-גוריון, שרצה מאוד בשם "יפו" כדי לחזק את הקשר של העיר למקורות התנ"כיים, הוחלט בסוף **כפשרה** לקרוא לעיר המאוחדת "תל אביב-יפו". **למעט** בפרסומים **ומסמכים** רשמיים או **התבטאויות** של פוליטיקאים מקומיים, נשמרו השמות "תל אביב" ו"יפו" מופרדים **בשיח העממי** והציבורי.

הערכה – estimate
תמוך, לתמוך – to support

זהה – equivalent

שקדם – that preceded

מילולית – literally

אוצר – treasure
פריחה – flowering
לבלוב – blossoming

מוצא – origin

אכדי – Acadian
שיטפון – flood
משמעות – meaning

בעקבות – following
מועצה – council
דאז – of then
הגשמה – fulfillment
חזון – vision

פשרה – compromise
למעט – except for
מסמכים – documents
התבטאויות – remarks
מופרד – separated
שיח – conversation
עממי – popular

תל אביב - שירים

א ר ז ב י ט ו ן

שיר קנייה בדיונגוב

קניתי חנות בדיונגוב
 כדי להכות שרש
 כדי לקנות שרש
 כדי למצא מקום ברוך
 אבל
 האנשים ברוך
 אני שואל את עצמי
 מי הם האנשים ברוך,
 מה יש באנשים ברוך,
 מה הולך באנשים ברוך,
 אני לא פונה לאנשים ברוך
 כשהאנשים ברוך פונים אלי
 אני שולף את השפה
 מלים נקיות,
 כן אדוני,
 בבקשה אדוני,
 עברית מעדכנת מאד,
 והבתים העומדים כאן עלי
 גבוהים כאן עלי,
 והפתחים הפתוחים כאן
 בלתי חדירים לי כאן.
 בשעה אפלולית
 בחנות בדיונגוב

להכות שרש to put down roots

פונה, לפנות to address, to turn to

שולף, לשלוף to pull out, to draw(a weapon)

מעודכנת updated

בלתי חדירים impassable

אפלולי dimly lit, dark

אורז, לארוז to pack
 חפצים objects
 פרברים suburbs

אָנִי אֹרֵז חֲפָצִים
 לַחֲזֹר לַפְּרָבִים
 לַעֲבֹרִית הָאַחֶרֶת.

תקציר שיחה

מה זה להיות אותנטי,
 לרוץ באמצע דיזנגוף ולצעק ביהודית מרוקאית:
 "אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"
 (אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).

מה זה להיות אותנטי,
 לשבת ברונל בצבעונין (עגאל וזרביה, מיני לבוש),
 או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני זיש, אני זיש (שם מרוקאי).
 וזה לא, וזה לא,
 ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חניכיים,
 ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים ואהובים
 ואני נופל בין העגות
 אוֹבֵד בְּבִלִיל הקולות.

לבוש clothing
 להכריז to declare
 טופחת, לטפוח to
 חניכיים - gums
 פיקוע, לפקוע to burst
 תוקפים, לתקוף to attack
 דחויים rejected
 עגות slang, jargon
 בליל mix

7 שורות על בלא הירקון / רוני סומק

תשלף, להשלף
out, drawn (weapon)

יריות gunshots

חרב, חרבות swords
קוסם magician
פיל, פילים elephants

עוד מעט תשלף העיר תל אביב כמו אקדח.
מה שיבוא מכוון הים יתחיל ברוחות חמות
וברחובות כבר ידברו בשקט של אחרי היריות.
חבל שאין קרקס בעיר הזאת,
חבל שאין בולע חרבות, שאין קוסם, שאין פילים, שאין דרקון,
חבל שרק סירה אחת עוברת, עכשו שאני מראה למישהי לא מכאן
את פלא הירקון.

חוץ לארץ / יצחק לאור

נקישה knock

למה התגעגעתי
כל החרף? לנקישה
בדלת, לצליל המיוחד
של הנקישה בדלת
ביתי בתל אביב
ולאביב

יש לי סימפטיה

נורית גלרון

מילים: מאיר ויזלטיר

לחן: שלמה גרוניך

יש לי סימפטיה

לאמנות קונספטואלית בתל אביב

עיר בלי קונספציה

טיח נופל

תריס מתייפח

אוטובוס מת

יש לי סימפטיה

לאנשים שמתאמצים בתל אביב

יש לי סימפטיה

לאנשים שמתעקשים בתל אביב

יש לי סימפטיה

לאנשים שמתרגשים בתל אביב

עיר בלתי מרגשת

מאורת טיח נואשת

נדנדת פח רועשת

יש לי סימפטיה

לאנשים מתייאשים בתל אביב

art אמנות
plaster טיח
shutter תריס
מתייפח – בוכה

מתאמצים, להתאמץ to make an effort

מתעקשים, להתעקש to insist, be stubborn

מתרגשים, להתרגש to be excited

den, cave מאורה
desperate נואשת
swing נדנדה
tin פח

מתייאשים, להתייאש to give up

© זכויות היוצרים שמורות למחברים אקו"ם

© כל הזכויות שמורות 2009 powered by DIC

<https://www.youtube.com/watch?v=VHhoNIXTAzI>

עברית מודרנית לרמת הביניים – 130a

אוצר מילים: תל אביב

architect אדריכל

heritage, legacy מורשת

objects חפצים

suburbs פרברים

to declare להכריז

to insist, to be stubborn להתעקש

to give up להתיאש

to be emotional, excited להתרגש

tap, faucet ברז

sink כיור

mud בוץ

I have no idea אין לי מושג

בבקשה לתרגם את המשפטים הבאים:

1. The architect insisted on having a faucet in the yard.
2. I have no idea how to translate this sentence... I'm giving up!
3. The mayor declared that Tel Aviv is a UNESCO world heritage site.
4. I am very excited to move my belongings to my new apartment in the suburbs.
5. Don't be so stubborn! Please wash all the mud from your shoes in the sink.